

Sławomir Pawlak

**WYSTĘPOWANIE *CYLINDERA (EUGRAPHA)*
ARENARIA VIENNENSIS (SCHRANK VON PAULA, 1781)
(*COLEOPTERA: CICINDELIDAE*) NA TERENIE WYROBISK
KRUSZYWA W OKOLICACH WIERUSZOWA
(WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE)**

**Occurrence of *Cylindera (Eugrapha) arenaria viennensis*
(Schrank von Paula, 1781) (*Coleoptera: Cicindelidae*)
in the area sand quarries near Wieruszów (Łódź Voivodeship)**

Trzyszczowate (*Cicindelidae*) to rodzina chrząszczy skupiająca ponad 3000 gatunków, zamieszkujących wszystkie rejony zoogeograficzne świata z wyjątkiem Antarktyki, Tasmanii oraz kilku małych wysp oceanicznych, np. Hawajów. Wszystkie rodzime gatunki trzyszczy są, podobnie jak większość *Cicindelidae*, owadami o aktywności dziennej i naziemnym trybie życia. Trzyszcze związane są przeważnie z różnego rodzaju terenami piaszczystymi, np. wydłami czy polnymi drogami. W takich środowiskach występują nie tylko owady dorosłe, tu rozwijają się również charakterystycznie wyglądające larwy. Spośród około 40 gatunków *Cicindelidae* występujących w Europie, w Polsce spotkać można siedem. Według najnowszych podziałów systematycznych zalicza się je do dwóch rodzajów i trzech podrodzajów: *Cicindela* L. (*C. campestris* L., *C. hybrida* L., *C. maritima* Dejean, *C. sylvatica* L. i *C. sylvicola* Dejean) oraz *Cylindera* Westwood – z podrodzajem *Cylindera* (dla *C. germanica* L.) i z podrodzajem *Eugrapha* Rivalier (dla *C. arenaria*) (Jaskuła i Grabowski 2002, Wiesner 2020).

Najmniejszym rodzimym gatunkiem trzyszcza jest *Cylindera (Eugrapha) arenaria viennensis*. Osiąga on długość ciała 7-10 mm, posiada wierzch zielony lub zielonobrazowy, głowę szeroką, czoło i ciemię wyraźnie pomarszczone, przedplecze cylindryczne, podłużne, powierzchnia przedplecza jest poprzecznie pomarszczona, z przylegającymi włoskami, pokrywy z drobnymi punktami o niebieskim odcieniu i białymi plamkami, biała brzeżna plama na pokrywach jest ciągła, sięgająca od ramion po wierzchołka pokryw.

Gatunek rozmieszczony od Francji przez środkową i południową Europę aż do zachodniej Syberii. Żyje na słonecznych, suchych, piaszczystych i skąpo porośniętych glebach z podsiąkającą wodą z warstw głębszych do górnych, często w pobliżu dużych rzek, przede wszystkim na terenach nizinnych. Imagines spotyka się od czerwca do sierpnia (Burakowski et al. 1973, Jaskuła i Grabowski 2002).

W Polsce po roku 2000 gatunek wykazywany był z nielicznych i pojedynczych stanowisk, między innymi z Niziny Mazowieckiej (Grüm 2003), Wyżyny Lubelskiej (Piotrowski 2004), Niziny Sandomierskiej (Cieślak 2004) oraz z Wyżyny Małopolskiej i Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej (Miłkowski i Sienkiewicz 2006). W ostatnich latach wykryty tylko na stanowiskach na

1.

2.

3.

4.

5.

Fot. 1-5. Siedliska występowania *Cylindera (Eugrapha) arenaria viennensis* w okolicach Wieruszowa (fot. S. Pawlak): 1. Teklinów-Podzamcze (12 VI 2023), 2. Chobanin, (28 VI 2023), 3. Osiek (25 VI 2023), 4. Bagatelka (29 VI 2023), 5. Koziołek (20 VII 2023).

Photo 1-5. Habitats of *Cylindera (Eugrapha) arenaria viennensis* near Wieruszów (photo by S. Pawlak): 1. Teklinów-Podzamcze (12 June 2023), 2., Chobanin, (28 June 2023), 3. Osiek (25 June 2023), 4. Bagatelka (29 June 2023), 5. Koziołek (20 July 2023).

Fot. 6. *Cylindera (Eugrapha) arenaria viennensis* para in copula, Osiek (fot. S. Pawlak, 25 VI 2023).
Photo 6. *Cylindera (Eugrapha) arenaria viennensis*, a pair in copula, Osiek (photo by S. Pawlak, 25 June 2023).

terenie Podlasia przez A. Kołodko (Mapa Bioróżnorodności 2023) oraz na Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej (Żurawlew i Markiewicz 2021).

W trakcie obserwacji przyrodniczych prowadzonych w latach 2022-2023 na terenie wyrobisk kruszywa położonych w południowo-zachodniej części województwa łódzkiego w okolicach Wieruszowa odnotowano pięć nowych, dotychczas nieznanych, stanowisk trzyszczka *C. arenaria viennensis*. Obserwacje dokumentowano fotograficznie, a przynależność gatunkową oznaczono na podstawie klucza zawartego w publikacji Jaskuły i Grabowskiego (2002).

Poniżej przedstawiono położenie stanowisk podając nazwę mezoregionu fizycznogeograficznego wg Macias et al. (2021), pole UTM, najbliższą miejscowość i współrzędne geograficzne oraz ogólny opis środowiska występowania i wyniki dokonanych obserwacji.

Kotlina Grabowska

BB98 – Teklinów-Podzamcze, gm. Wieruszów, N 51°18'12,52" E 18°06'58,46", wyrobisko położone pośród pól uprawnych (fot. 1), 12 VIII 2022 – 1 osobnik na lekko pochylonym na południe, piaszczysto-gliniastym podłożu, niemalże pozbawionym roślinności, otoczonym stromą skarpą od północy, 12 VI 2023 – 1 os. i 20 VI 2023 – 1 para in copula, w tym samym miejscu, ale na dnie świeżo wykopanego wgłębienia o powierzchni ok. 2 arów.

CB08 – Chobanin, gm. Wieruszów, N 51°13'54,37" E 18°13'54,37", wyrobisko graniczące z sadem i polami uprawnymi (fot. 2), 28 VI 2023 – 6 os. na powierzchni ok. 2 arów świeżo odsłoniętego podłoża.

CB09 – Osiek, gm. Galewice, N 51°22'47,26" E 18°12'11,43", zasypane wyrobisko graniczące z nowo wybudowanymi posesjami i polami uprawnymi (fot. 3), 25 VI 2023 – ok. 40 os., w tym 6 par in copula (fot. 6), 12 VII 2023 – 4 os. na powierzchni ok. 4 arów terenu w większości

pozbawionego roślinności, poprzecinanego powierzchniami będącymi w pierwszej fazie zarastania, gdzie znajdowały się płyty roślinności głównie tworzone przez koniczyny *Trifolium* spp.

CB18 – Bagatelka, gm. Sokolniki, N 51°17'33,02" E 18°18'51,13", rozległe użytkowane wyrobisko pozbawione roślinności, położone pośród boru sosnowego, tylko z jednej strony graniczące z polami (fot. 4), 29 VI 2023 – 37 os., w tym 1 para in copula na powierzchni ok. 4 arów w części południowej wyrobiska przy skarpie o wystawie wschodniej.

Wysoczyzna Wieruszowska

CB07 – Koziółek, gm. Bolesławiec, N 51°13'20,32" E 18°14'29,93", wyrobisko wypełnione wodą, graniczące z fragmentami boru sosnowego i polami uprawnymi (fot. 5), 24 VII 2023 – 43 os., w tym 3 pary in copula stwierdzone na powierzchni ok. 3 arów brzegu wyrobiska porośniętego przez nieliczne rośliny, w większości podbiału pospolitego *Tussilago farfara*.

W latach 2022-2023 w wyniku sprawdzenia wyrobisk kruszywa położonych na terenie powiatu wieruszowskiego (województwo łódzkie) w okolicach miejscowości Teklinów-Podzamcze (BB98), Koziółek i Żdźary (CB07), Chobanin i Górka Wieruszowska – dwa obiekty (CB08), Galewice, Osiek i Wyszánów (CB09) oraz Bagatelka – dwa obiekty, Gumnisko i Zdzierczyzna (CB18) wykryto pięć stanowisk *C. arenaria viennensis*. Gatunek ten współwystępował z trzyszcem piaskowym *Cicindela hybrida*, przy czym na trzech z nich, położonych k. Bagatelki, Koziółka i Osieka, był wyraźnie dominującym, a na stanowisku w rejonie Chobanina, pomimo niewielkiej populacji, był liczniejszym. Natomiast tylko na jednym stanowisku (położonym k. Teklinowa-Podzamcza) liczniejszy był trzyszcz piaskowy. Wykryte nowe stanowiska znajdowały się wyłącznie na terenie wyrobisk kruszywa w częściach, w których są one nadal użytkowane lub ich użytkowanie zostało niedawno zaniechane, w charakterystycznych dla gatunku środowiskach, to jest na słonecznych, suchych, piaszczystych i skąpo porośniętych glebach z podsiąkającą wodą (Burakowski et al. 1973).

Zagrożeniem dla występowania tego gatunku trzyszcza na nowo odkrytych stanowiskach są niekorzystne zmiany środowiska spowodowane przez szybkie zarastanie wyrobisk przez roślinność po zaprzestaniu ich użytkowania. Z tego względu stanowiska na terenie opisywanych wyrobisk mogą mieć charakter efemeryczny.

Biorąc pod uwagę niewielką liczbę opublikowanych w ostatnich latach danych, powyższe obserwacje przyczyniają się do lepszego poznania rozmieszczenia *C. arenaria viennensis* w kraju. Ponieważ po sprawdzeniu trzynastu wyrobisk kruszywa, na terenie aż pięciu z nich potwierdzono występowanie tego gatunku, a cztery z opisanych stanowisk znajdowały się na terenie do niedawna lub nadal użytkowanych wyrobisk powstałych do roku 2013 w związku z budową drogi ekspresowej S8, można wnioskować, iż kontrola następnych tego typu obiektów powstałych w tym czasie mogłaby doprowadzić do odnalezienia kolejnych stanowisk.

LITERATURA

- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1973. Chrząszcze Coleoptera. Biegaczowate – Carabidae, Część 1. Katalog Fauny Polski 23, 2: 1-234.
- CIEŚLAK R. 2004. Współczesne stanowisko *Cicindela arenaria* SCHRANK. 1781 (Coleoptera: Carabidae) na Nizinie Sandomierskiej. Wiad. Entomol. 23, 1: 55.
- GRÜM L. 2003. Epigeiczne gatunki biegaczowatych (Carabidae). Kampinoski Park Narodowy 1: 533-538.
- JASKUŁA R., GRABOWSKI M. 2002. Jaki to trzyszcz? Not. Entomol. 2, 4: 108-113.
- MACIAS A., BRÓDKA S., KUBACKA M., MAJCHROWSKA A., PAPIŃSKA E., BADORA K., KOT R., ANDRZEJSKI L. 2021. Nizina Południowielkopolska (318.1-2). In: RICHLING A., SOLON J., MACIAS A., BALON J., BORZYSZKOWSKI J., KISTOWSKI M. (Eds.). Regionalna geografia fizyczna Polski. Bogucki Wyd. Naukowe, Poznań: 227-244.

Mapa Bioróżnorodności 2023. Krajowa Sieć Informacji o Bioróżnorodności. Dostęp: 17.09.2023. [<https://baza.biomap.pl/pl/data/record/1035313/default>, <https://baza.biomap.pl/pl/data/record/1035232/default>, <https://baza.biomap.pl/pl/data/record/1035233/default>].

MIŁKOWSKI M., SIENKIEWICZ P. 2006. Nowe stanowisko *Cicindela arenaria viennensis* Schrank, 1781 na Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej i Wyżynie Małopolskiej. Wiad. Entomol. 25, 1: 59-60.

PIOTROWSKI W. 2004. Nowe stanowiska kilku gatunków trzyszczowatych (Cicindelidae, Coleoptera) w Poleskim Parku Narodowym. In: BUCZYŃSKI P., SERAFIN E., PTASZYŃSKA A. (Eds.). Badania ważek, chrząszczy i chrząszczów na obszarach chronionych. II Krajowe Sympozjum Odonatologiczne, XXIX Sympozjum Sekcji Koleopterologicznej PTE, III Seminarium Trichopterologiczne. Urszulin, 21-23.05.2004. Streszczenia referatów, komunikatów i posterów. Olsztyn, 33-34.

WIESNER J. 2020. Checklist of the tiger beetles of the world, 2nd. Edition. Edition winterwork. Borsdorf.

ŻURAWLEW P., MARKIEWICZ E. 2021. Nowe stanowisko *Cicindela arenaria viennensis* (Schrank von Paula, 1781) (Cicindelidae, Coleoptera) na Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej. Wiad. Entomol. 40, 1: online 2N; 4.

Summary

In 2022-2023, five new sites of *Cylindera (Eugrapha) arenaria viennensis* were detected in the south-western part of the Łódź Voivodeship, near Wieruszów in the characteristic habitats of the species, i.e. on sunny, dry, sandy and sparsely vegetated soils with percolating water, which were located in aggregate pits area in the Grabowska Basin near Teklinów-Podzamcze, UTM: BB98 (photo 1), Chobanin, CB08 (photo 2), Osiek, CB09 (photos 3 and 6) and Bagatelle, CB18 (photo 4), as well as the Wieruszow Highlands near Koziółek, CB07 (photo 5).

Adres autora / Author's address:

Sławomir Pawlak
ul. Konopnickiej 15, 98-400 Wieruszów
e-mail: slawieru@interia.pl

Przemysław Żurawlew

PRZYPADEK ZAWLECZENIA GEKONA DOMOWEGO *HEMIDACTYLUS FRENATUS* (DUMÉRIL & BIBRON, 1836) DO POLSKI

A case of importation of the common house gecko *Hemidactylus frenatus* (Duméril & Bibron, 1836) to Poland

Gekon domowy *Hemidactylus frenatus* (Duméril & Bibron, 1836) jest jaszczurką należącą do rodziny gekonowatych (Gekkonidae), występuje na obszarach tropikalnych i subtropikalnych południowej i zachodniej Azji oraz Oceanii. W wyniku głównie niezamierzonych zawleczeń zamieszkuje obecnie również: południowe Stany Zjednoczone, Meksyk, Australię, Amerykę Południową i Środkową, Karaiby, Republikę Południową Afryki, Madagaskar, Azję Południową i Bliski Wschód. Uważa się, że na zasiedlanie nowych obszarów, od połowy XX